

*Любов,
що розійшлася
сном...
Жінки в житті
Т. Г. Шевченка*

Історія зберегла імена жінок, які полонили серце Тараса. Не завжди почуття поета лишали слід у поезії. Але ж і сказати, що жінки і світлі почуття до них не відіграли значної ролі в житті і творчості Шевченка - це, значить, погрішити проти істини.

Любов... Це золота сторінка в житті кожної людини. Стільки ніжних і ласкавих слів придумали поети, щоб висловити свою палку любов до рідного краю, до матері, нареченої. Кохання - це внутрішній світ, який окрилює людину, це казка. Світлий сон, це тихе саяво, яке лишається усе життя.

Тисячі сторінок написано, сотні архівів вивчено, щоб відтворити образи тих, кого кохав Пушкін і Міцкевич, Гете і Байрон. Л.Українка і Тарас Шевченко. Адже у тому, кого і як кохає велика людина, та й звичайна теж, розкривається історія цілого покоління, атмосфера часу.

Ці міркування особливо правомірні стосовно Тараса Шевченка, який кохав палко і не задля натхнення, а шукаючи в коханні жіночий ідеал, суголосний з народним ідеалом жінки, коханої, дружини, прагнучи виходу із самотності, особистої і суспільної.

Мало кому в коханні так не щастило, як йому. Маючи унікальні таланти, гострий розум, товариську вдачу, привабливу зовнішність, він, здавалось би, був приречений на успіх у жінок. Натура творча і вразлива, Кобзар часто закохувався. І в нього закохувалися. Та особисте життя у великого українця так і не склалося.

Не судилося Тарасові Шевченку продовжити свій рід у наступних поколіннях. Текуча мрія Кобзаря про дружину, дітей, про родинне щастя залишилося маревом, яке весь час манило-кликало й зникло в каламутному вирі життя. Але ми погрішили б проти істини, якби сказали, що Шевченко не зазнав радості кохання. Кохав він, кохали його... Усе це було...

ОКСАНА КОВАЛЕНКО

Першим сильним почуттям Тараса було його дитяче кохання до сусідської дівчини Оксани Коваленко. Вона стала Шевченковою Беатріче, а її особиста трагічна доля стала трагедією його серця.

Оксанка Коваленко була на три роки молодшою від Тараса і мешкала по сусідству. Але дитяча симпатія та підліткова закоханість не переросли у справжнє і глибоке почуття. Забракло часу. У 1829 році доля їх розлучила, бо Шевченко як кріпак у ролі прислуги з паном Енгельгардом вирушив до м. Вільно. У 1841 році він присвятив О. Коваленко поему «Мар'яна – чарівниця», де писав:

***«Чи правда, Оксано? Чужа чорнобрива!
І ти не згадаєш того сироту,
Що в сірій свитині, бувало, щасливий
Як побачить диво – твою красоту...»***

Дорогим іменем першого кохання Шевченко називав героїнь своїх творів. І ми побачимо як згодом цей жіночий тип фатально буде подобатись Шевченкові в жінках, змушуючи його шукати в них ту, “справжню” – подругу, дружину, порадницю, якою в дитинстві ввижалась йому Оксана.

Оксані К.....ко

**Вітер в гаї нагинає
Лозу і тополю,
Лама дуба, котить полем
Перекотиполе.
Так і доля: того лама,
Того нагинає;
Мене котить, а де спинить,
І сама не знає —
У якому краю мене заховують,
Де я прихилюся, навіки засну.
Коли нема щастя, нема талану,
Нема кого й кинуть, ніхто не згадає,
Не скаже хоть на сміх: «Нехай спочиває;
Тільки його й долі, що рано заснув».
Чи правда, Оксано? чужа чорнобрива!
І ти не згадаєш того сироту,
Що в сірій свитині, бувало, щасливий,
Як побачить диво — твою красоту.
Кого ти без мови, без слова навчила
Очима, душею, серцем розмовлять.
З ким ти усміхалась, плакала, журилась,
Кому ти любила Петруся співать.**

ЯДВІГА ГУСИКОВСЬКА

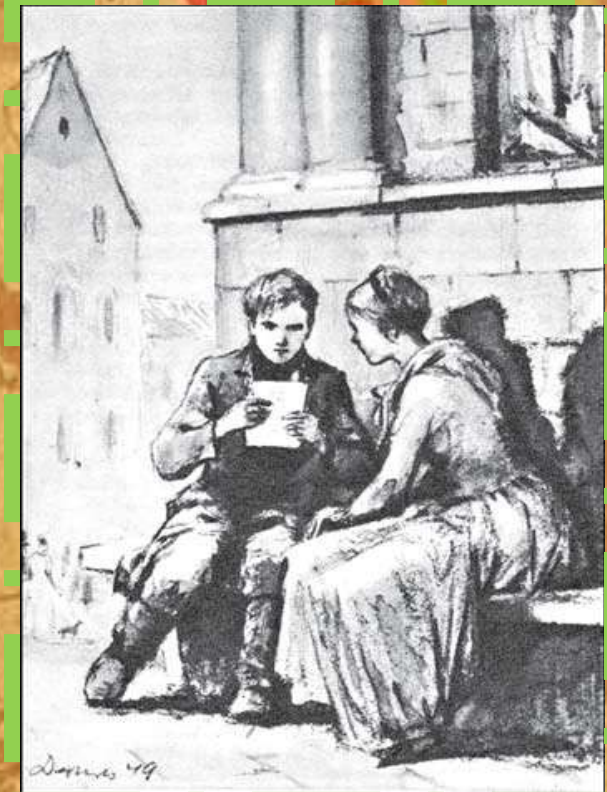
Схожою на Оксану (старша, лагідна, опікувалася сиротою) була польська швачка *Ядвіга Гусиковська*, теж чорнобрива – друге юнацьке кохання Шевченка.

Перебуваючи у м. Вільно (тепер Вільнюс) Т. Шевченко у 1830 році познайомився зі швачкою Ядвігою Гусиковською, полькою за національністю.

Вона була на два роки старша від Тараса, по-сестринські жаліла його, приносила книги, навчила розмовляти по-польськи. Будучи закоханою в поезію Адама Міцкевича, вона прищепила любов до поезії 15-річному юнакові Тарасу, який теж почав писати вірші польською мовою.

В своєму щоденнику він зробить запис: *«Я кохав її і був щасливий, коли вона приходила. Але водночас саме через неї я відчув різницю між, хоч і бідною, але вільною людиною та рабом. І досі боляче це згадувати ... Ми часто гуляли по місту. Вона ділилася зі мною своїми думками, мріями. І одного разу за те, що я затримався на такій прогулянці, за наказом пана мене відшмагали батогом. Боліло не так тіло, як душа ...»*

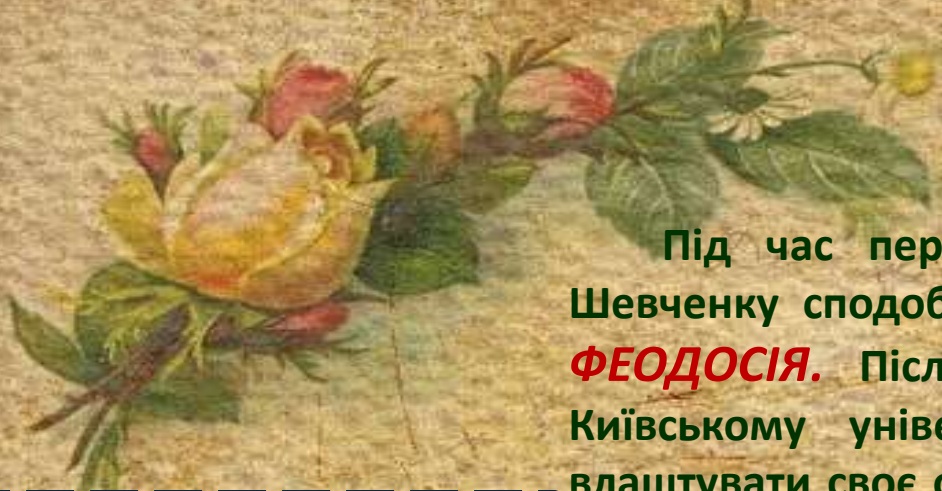
Ці стосунки залишились незавершеними. У Вільно почалося польське повстання і виїжджаючи до Петербурга, Енгельгардт, забрав кріпака Шевченко з собою.

АМАЛІЯ КЛОБЕРГ

Студентом Академії художеств у Петербурзі Шевченко переживає своє третє захоплення натурницею, яку він вивів під іменем Паші в повісті «Художник». Вперше він зустрів її п'ятнадцятирічною дівчиною. 1893 року студент Шевченко малює портрет молоді натурниці з розпущеним волоссям, напівдитячим ротом і великими очима. На цій акварелі художник вперше і востаннє підписався не Шевченко а Чевченко, бо натурниця не могла вимовити правильно його прізвища. І, підсміюючись на догоду їй, поет підписав своє ім'я на портреті так, як вона його вимовляла. Цю юну богиню звали *Амалія Клоберг*. Через багато років, повернувшись із заслання, він зустрічає в крамниці свою давню знайому, бо в альбомі Шевченка вона записує свою адресу, а пізніше в архіві С.В.Лазаревський знаходять рахунок цієї крамниці, виписаний рукою цієї ж Амалії Клоберг, - «Г-ну Чевченко»

Під час перших відвідин України, у Кирилівцях Шевченку сподобалась донька попа Григорія Кошиці – **ФЕОДОСІЯ**. Після того, як Тарас отримав посаду у Київському університеті, він вирішив одружитись і влаштувати своє особисте життя. Приїхав він на храмове свято свататися, але батькам Шевченко не сподобався і отримав гарбуза. Молода попівна не наважилася йти проти волі батьків, невдовзі збожеволіла і в 1884 році померла.

Сучасник Тараса Григоровича, його близький друг О.Кониський про причини відмови писав: “Згадаймо, що не далі, як років тому 17 назад Тарас у Кошиця наймитував за погонича. Річ неможлива, щоб він віддав дочку свою за колишнього свого попихача!”

ГАННА ЗАКРЕВСЬКА

Навчаючись в академії вже прославленим автором «Кобзаря» і відомим портретистом, їде Шевченко в 1843 році в рідну Україну. І саме в ці роки 1843 – 1847 – переживає він справжнє своє, єдине велике кохання. А після, як реакція на безнадійність, з'являється в поета те характерне для нього і вже незмінне упродовж всього життя бажання мати свою родину, свій дім, дружину і надійний затишок. Це бажання невдовзі переростає в гостру душвну потребу.

Г.З.

*Якби зустрілися ми знову
Чи ти злякалася б, чи ні?
Якеє тихеє ти слово
Тойді б промовила мені?
Ніякого. І не пізнала б.
А, може б, потім нагадала,
Сказавши: «Снилося дурній»
А я б зрадив би, моє диво!
Моя ти доле чорнобрива!
Якби побачив, нагадав
Веселеє та молодее
Колишне лишенько лихее.
Я заридав би, заридав!
І помоливсь, що не
правдивим,
А сном лукавим розійшлось,
Слізьми-водою розлилось
Колишнеє святеє диво!*

Перед її портретом зупиняються і довго стоять люди, навіть ті, які нічого не знають про історію кохання Шевченка, бо її очі невідступно переслідують їх. На кожному іншому портреті немає таких очей, немає такого трагічного, душевного життя очей, такого слізно ніжного, промовистого погляду, як на цьому портреті.

"Ганні вродливій" (так називав Тарас дружину полковника Платона Закревського, власника села Березова Рудка, що на Полтавщині) поет присвятив поему "Слепая"., своєму "єдиному великому коханняю". В цих віршах і відвертість, і щедрість серця поета, і шляхетність почуття, і зрілість майстра слова. У рядках любові звучить біль самотності. Зболене тугою любові серце зберегло чарівне почуття до заміжньої жінки, "свята чорнобривого".

МАРІЯ МАКСИМОВИЧ - дружина старого приятеля професора Михайла Максимовича.

«Безманірна, — пригадував Тарас, — як жодна з актрис. І де він, старий антиквар, викопав таке свіже, чисте добро? І журно, й прикро...»

Після цієї зустрічі Тарас Григорович став у будинку Максимовичів частим гостем. Марія, як рятівниця, ввійшла в його життя. Вони одразу зрозуміли одне одного.

Марія знала напам'ять всього «Кобзаря», любила картини Тараса, і їй захотілося самій бути на місці Закревської, Трощинської та інших невідомих їй красунь, що усміхалися з його полотен.

ПОСВЯЩЕНИЕ

Душе с прекрасным назначеньем
Должно любить, терпеть, страдать;
И дар Господний, вдохновенье,
Должно слезами поливать.
Для вас понятно это слово!..
Для вас я радостно сложил
Свои житейские оковы,
Священнодействовал я снова
И слезы в звуки перелил.
Ваш добрый ангел осенил
Меня бессмертными крылами
И тихостройными речами
Мечты о рае пробудил.

*На память 9-го ноября 1843 года княжне
Варваре Николаевне Репниной*

ВАРВАРА РЕПНІНА

Доля готувала йому нову зустріч з жінкою, якій у листопаді 1843 року Шевченко адресує такі рядки: "О добрый ангел! Молюсь и плачу пред тобою. Ты утвердила во мне веру в существование святых на земле".

Ця жінка - княжна Варвара Миколаївна Репніна. Їй було 35, коли вона познайомилась з 29-літнім Шевченком. Нещаслива в особистому житті, прекрасна і добра душа, овіяна серпанком великої поезії, - такою була нова знайома Шевченка, яку він зустрів у Яготині, і яка відразу ж палко покохала поета.

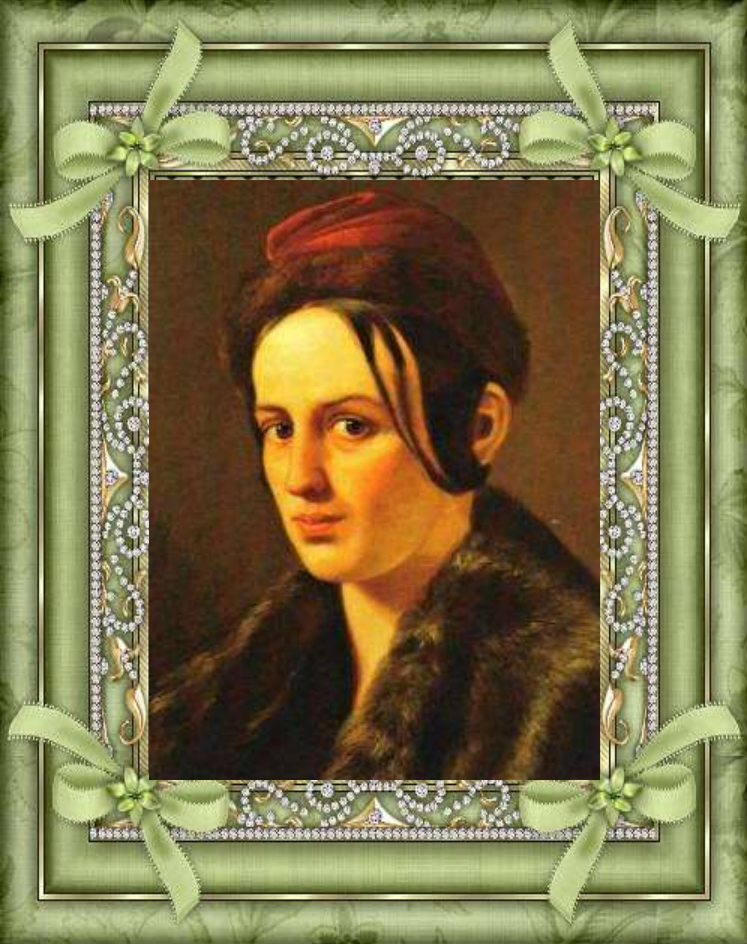
Варвара Миколаївна Репніна, енергійна, худа, тоненька, з великими виразними очима жінка, на кілька літ старша за Тараса, легко захоплювалась, спалахувала, мов порох. Була добра, дотепна, мила, люб'язна, допомагала бідним і нещасним, роздавала їм, що в неї було, виявляла співчуття до всіх, хто до неї звертався за допомогою і порадою.

З листа княгині Репніної до Шарля Ейнара

«Шевченко здався мені простим і невибагливим. Він відразу став у нас своєю людиною.. раз увечері він пропонує прочитати нам свою поему «Слепая». О коли б я могла передати вам усе, що я пережила під час цього читання! Моє обличчя було все мокре від сліз і це було щастям... яка М'яка, чаруюча манера читати! Це була захоплююча музика...

Шевченко зайняв місце в моєму серці... я розмовляла з ним ще кілька разів і щораз більше виявлявся мій потяг до нього; він мені відповідав деколи теплим почуттям, але пристрасним – ніколи.

Нарешті настав день і час його від'їзду. Я зі сльозами кинулася йому на шию, перехрестила чоло й він вибіг із кімнати. Капітст переконаний, що я кохаю його й що втратила голову. Я дуже прив'язана до нього й не перечу, що коли б я бачила з його боку кохання, я, може, відповіла б йому пристрасною.»

АГАТА УСКОВА

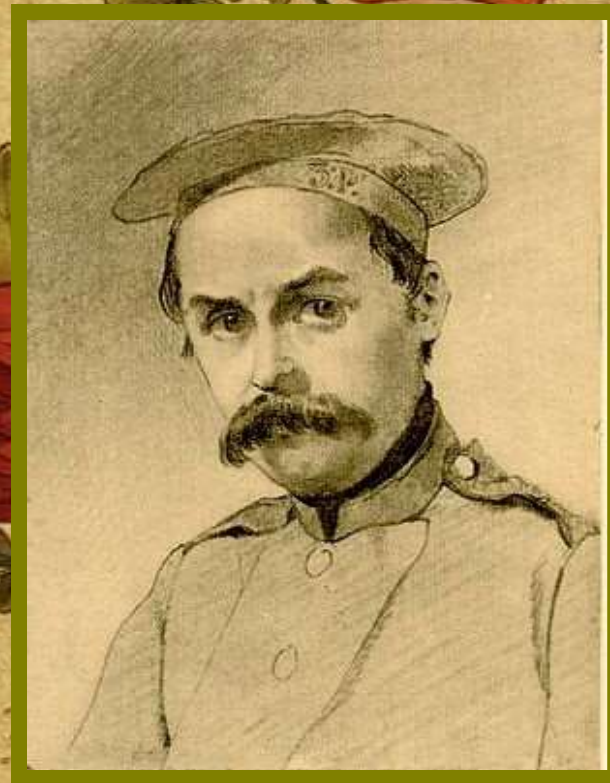

Під час 10-річної солдатчини у Тараса Шевченка зав'язався платонічний роман із жінкою коменданта форту Агатою Усковою. Вона була молода, може, й не така вже красуня, але приваблива й жіночна. Шевченко мало не щодня обідав в Ускових, і єдиною його розвагою були часті прогулянки з Агатою за фортом. Поет щиро полюбив дітей Ускової. Про його незвичайне вміння спілкуватися з дітьми, палку любов і ніжність до них є десятки зворушливих свідчень взагалі характер Шевченка не можна зрозуміти повністю, не знаючи його любові до дітей і старих. Агата Ускова довго здавалась йому вищою досконалістю.

«Ця найпрекрасніша жінка для мене — справжня благодать Бога, — писав він друзям. — Я покохав її високою чистою любов'ю».

Із спогадів Агати Ускової: «Шевченко був у нас, як у рідній сім'ї, всі його дуже любили. Надя тоді була ще в пелюшках. Бувало, візьме її на руки, сміється до неї ясною посмішкою. А Наталі біля нього всім серцем. Співала йому. Вона була улюбленицею Шевченка. Він вчив її українських пісень. Ввечері, поклавши дітей спати, ми з ним виходили в сад... Тарас Григорович любив природу, пісні. А коли він де-небудь чув українські пісні, то плакав!»

Десять років солдатського побуту остаточно скалічили особисте життя поета. Замість вишуканого товариства в нього була компанія п'яних офіцерів, замість вродливих панянок його оточували замурзані казашки. Шевченку минав 44-ий рік, коли новий імператор підписав наказ про помилування, а він уже почувався страшенно старим чоловіком. Тарас ще й відпустив собі бороду, з якою справді скидався на старезного діда.

Повертаючись до Петербурга, Шевченко на декілька місяців зупинився в Нижньому Новгороді. І тут сповна відчув свою популярність. Жінки з місцевого бомонду навперебій замовляли йому свої портрети, а художник оцінював їх прискіпливим оком.

КАТЯ ПІУНОВА

Поет знайшов у Нижньому Новгороді дівчину своїх мрій. Вперше він побачив її на театральній сцені 13 жовтня 1857 року. 15-річна актрисочка Катя Піунова здавалася йому ідеалом жіночої вроди. Так уже судилося, що невеличка, кучерява Катерина (яке символічне для поета ім'я!) була фатально схожа на першу, осяяну дитинством, кохану Оксану.

Заради її театральної кар'єри він викликав до Нижнього знаменитого актора Михайла Щепкіна, і той впродовж трьох днів грав у спектаклях разом з нею. Він вблагав директора Харківського театру погодитися на умови актриси і зарахувати її до своєї трупи. Закоханий Шевченко зовсім втратив голову і готовий був полюбити всіх. 30 січня 1858 р. Шевченко їй освідчився і зробив формальну пропозицію батькам. Але зі згодою дівчина зволікала. Чекала позитивної відповіді з Харкова. Коли ж контракт був підписаний, посередництво поета стало їй непотрібним. Молода актриса виявилася надто невдячною, а може, просто не наважилася пов'язати своє життя з модним, але скандально відомим художником, який майже на тридцять років був старшим від неї.

«Случайно встретил я Пиунову: у меня не хватило духу поклониться ей. А давно ли я видел в ней будущую жену свою, ангела-хранителя своего, за которого готовов был положить душу свою».

Розчарування в Піуновій завдало Шевченкові чимало душевних мук. Сумна розв'язка відносин з нею була одним з найтяжчих переживань поета в Нижньому Новгороді.

ЛІКЕРІЯ ПОЛУСМАКОВА

З часом сум і відчай минають, з'являється нова надія одружитися зі своєю, з кріпачкою. Він зустрічає в домі поміщиць Карташевських дівчину-кріпачку Ликеру Полусмакову – і знову довірливо закохується.

Ликері На пам'ять 5 августа 1860 г.

Моя ти любо! Мій ти друже!
Не ймуть нам віри без хреста,
Не ймуть нам віри без попа,
Раби, невольники недужі!
Заснули, мов свиня в калюжі,
В своїй неволі! Мій ти друже,
Моя ти любо! Не хрестись,
І не кленись, і не молись
Нікому в світі! Збрешуть люде,
І візантійський Саваоф
Одурить! Не одурить Бог,
Карать і миловать не буде:
Мине раби його – ми люде!
І вольную святую душу,
І руку вольную, мій друже,
Подай мені. То перейти
І він pomoже нам калюжу.
І поховать лихе дебеле
В хатині тихій і веселій.

Ледарство, неохайність, корисливість Ликери Тарас Григорович сприймає спочатку як селянську простоту, життєву мудрість і кмітливість. Починається останній самообман у житті Шевченка.

Насправді ж Ликера була ласа до парубків, побоювалася вийти заміж за «старого і лисого», хотіла переконатись, чи багатий він, скільки заробляє.

Шевченко пережив своє останнє сватання так само бурхливо, як і роман з Усковою. Не пощастило йому одружитися.

Минули літа молодії,
Холодним вітром од надії
Уже повіяло. Зима!
Сиди один в холодній хаті,
Нема з ким тихо розмоляти,
Ані порадитись. Нема,
Анікогісінько нема!
Сиди ж один, поки надія
Одурить дурня, осміє...
Морозом очі окує.
А думи гордії розвіє,
Як ту сніжину по степу!
Сиди ж один собі в кутку.
Не жди весни – святої долі!
Вона не зійде вже ніколи
Садочок твій позеленить,
Твою надію оновить!
І думу вольную на волю
Не прийде випустить... Сиди
І нічогісінько не жди!

Занапали його дитячу любов — Оксаночку. Майнула світлою, ясною хмаркою жвава Дзюня Гусикова. Злякалися, не віддали за нього сільську квітку Тодосю. З'явилась і зникла жінка, яку підніс на п'єдестал богині — Агата Ускова. Вірний друг, яка не відчула взаємності своїх почуттів — Варвара Репніна. Не стала великою артисткою помічений Шевченком діамант — Катерина Піунова. Лицемірством, зрадою вирвала серце з грудей Ликера Полусмакова. І навіки чужа, чужа жінка - найглибше і найцінніше його почуття - Ганна Закревська.

А йому хотілося простого, щирого щастя.

У глибині серця він завжди плекав мрію про святу, щиру любов, і здавалося йому, коли він обізветься з неповагою навіть про сторонню йому жінку, він образить все своє почуття, свою мрію, своюмайбутню дружину - друга.

Поет дуже переживав свою самотність, відсутність друга життя, невдачі з одруженням. Але ніхто не чув з його вуст скарги на свою злу долю. Він приховував біль свого серця від усіх. Доля не дала особистого щастя великому Кобзареві.

*Я не маю дружини —
У мене немає синів —
А нащадки мої,
То пісні мої тужні та дужі.
Я — поет
Я — один.*

Не женися на багатій,
Бо вижене з хати,
Не женися на убогій,
Бо не будеш спати.
Оженись на вольній волі,
На козацькій долі,
Яка буде, така й буде,
Чи гола, то й гола.
Та ніхто не докучає
І не розважає —
Чого болить і де болить,
Ніхто не питає.
Удвох, кажуть, і плакати
Мов легше неначе;
Не потурай: легше плакати,
Як ніхто не бачить.
(Т.Г.Шевченко)

